

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2024.23.4.83-91>

Test hudebních schopností u dětí Královéhradeckého dětského sboru se zaměřením na intonační dovednosti

The Test of Musical Abilities Among Children of the Children's Choir from Hradec Králové with a Focus on Their Intonational Skills

Ludmila Kroupová, Jiří Skopal

Abstract

The paper deals with a survey that aimed to map the current state of the level of musical abilities of the children of the Hradec Králové Children's Choir (Jitro). It presents the results of a test focused primarily on intonation skills and concludes by identifying areas that will require special attention in the future for the best musical development of the children.

Keywords: Research. Musical skills. Intonation. Children's choir.

Úvod

Královéhradecký dětský sbor (Jitro) završil v letošním roce padesát let svého působení na královéhradecké kulturní scéně. Jeho působnost se však neomezuje pouze na rodné město – sbor se pravidelně objevuje na pódíích evropských i světových. Aby si těleso udrželo vysokou interpretační úroveň, věnují sbormistři i pedagogové hlasové výchovy vedle nácviku sborového repertoáru velkou pozornost také rozvoji intonačních dovedností.¹ Vycházejí z tonální metody písňové Ladislava Daniela a metodickou oporou jim je rovněž dílo hudebního pedagoga a sborového metodika Čestmíra Staška.²

Cíle, metodika a hodnocení

Hlavním cílem průzkumu bylo určit oblasti s největší chybovostí, tj. ty, jimž bude potřeba do budoucna věnovat zvýšenou pozornost. Dílčím cílem průzkumu bylo sestavení žebříčku pro potřeby sboru.

¹ Rozvoji intonačních dovedností ve sborové praxi se na dobových příkladech podrobněji věnuje např. Kateřina Andršová (Andršová, 2016).

² Publikace *Hudebně pěvecký kurs pro dětské pěvecké sbory a jejich přípravná oddělení* z r. 2000.

Průzkumu se účastnilo 67 dětí ze dvou nejstarších oddělení sboru – Jitřička a Jitra.³ Test obsahoval dětem známé a běžně používané typy cvičení a byl prováděn formou přezkoušení, tj. každé z dětí absolvovalo všechny předepsané úkoly a získalo bodové ohodnocení.⁴ Z výsledků byly sestaveny žebříčky uvádějící zvlášť celkové pořadí a zvlášť pořadí v jednotlivých odděleních (Jitřičko x Jitra). Pro účely dalšího vyhodnocování testu byla však data zpracovávána anonymně.

Obrázek 1 (zdroj: vlastní)

Test hudebních schopností		jméno žáka:								Součet bodů celkem:		
úkol	zkoušející:	Třída /ročník				Jitro - Jitřičko				b		
1	<i>Označit křížkem chybu</i>	Dívča	Pásla	Oči	Ach není	Dobrá						
2	<i>Zakroužkovat chyby</i>	dur: 1 3 5 6 5 3 1		moll: 1 3 5 6 5 3 1		sníž. 6.: 1 3 5 6 5 3 1						
3	<i>Zakroužkovat chyby</i>	dur: 5 4 3 2 1 7 1		melodiická: 5 4 3 2 1 7 1		aiolská: 5 4 3 2 1 7 1						
	<i>Zakroužkovat chyby</i>	dur: 1 2 3 4 5 6 5		moll: 1 2 3 4 5 6 5		dórská: 1 2 3 4 5 6 5						
4	<i>Označit křížkem chybu</i>	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
5	Dvojhlas body:	6		Rytmus body:		1.	2.	Body 5+6:				
7	<i>Zakroužkovat chyby</i>	8 7 8 5 8 6 4 5 3 1 6 7 8 4 3 2 sp.7 1 3 5 7 8 2 1								Body 7:		
8		1 3 5 7 8 6 4 5 3 1 6 7 8 4 3 2 sp.7 1		9	1 3 5 6 7 8 5 3 1 6 4 2 sp.7 3 2 1				Body 8+9:			

Všichni zkoušející obdrželi totožné zadání, metodické pokyny a hodnotící arch, do něhož zaznamenávali bodová ohodnocení (viz Obrázek 1).

Zobrazení výsledků testových úloh

K zobrazení dosažených výsledků je použit typ *sloupcového grafu*, přičemž výsledky jsou prezentovány v procentech, která udávají chybovost u jednotlivých testových úloh. U každého z grafů je pro větší přesnost uvedena nejen celková hodnota, nýbrž rovněž vyhodnocení pro každé sborové oddělení zvlášť.⁵ Výsledky testových úloh č. 3 a 7–9 jsou z prostorových důvodů vepsány do tabulek.

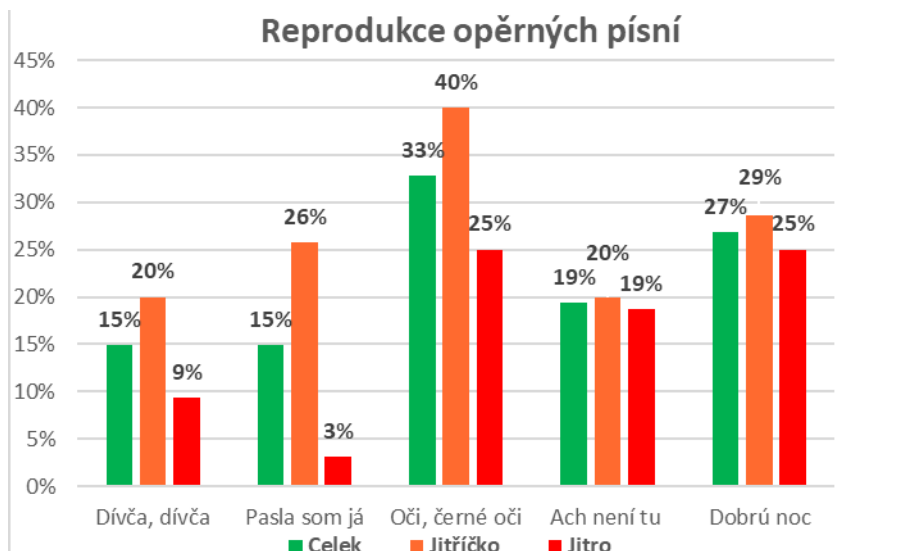
³ Sbor je rozdělen do šesti přípravných a jednoho koncertního oddělení, přičemž nejstarší přípravné oddělení, Jitřičko, již po většinu času zkouší i vystupuje s hlavním sborem (Jitro).

⁴ Přezkoušení probíhají ve sboru pravidelně - výsledky tedy nejsou zkresleny stresem vyvolaným neobvyklostí situace.

⁵ Součty, případně průměry těchto vyhodnocení nejsou vždy zcela přesné – je to způsobeno zaokrouhlováním hodnot na celé procentní body.

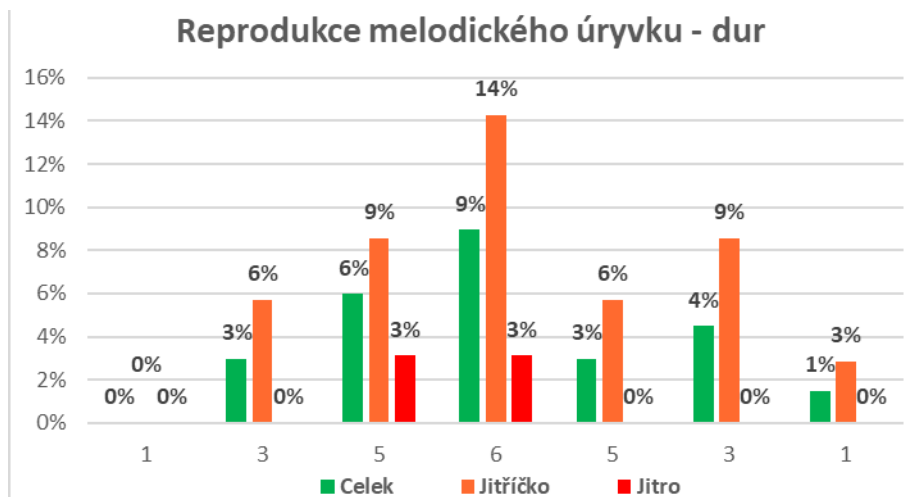
Výsledky testových úloh a jejich stručná analýza

Graf 1 (zdroj: vlastní)

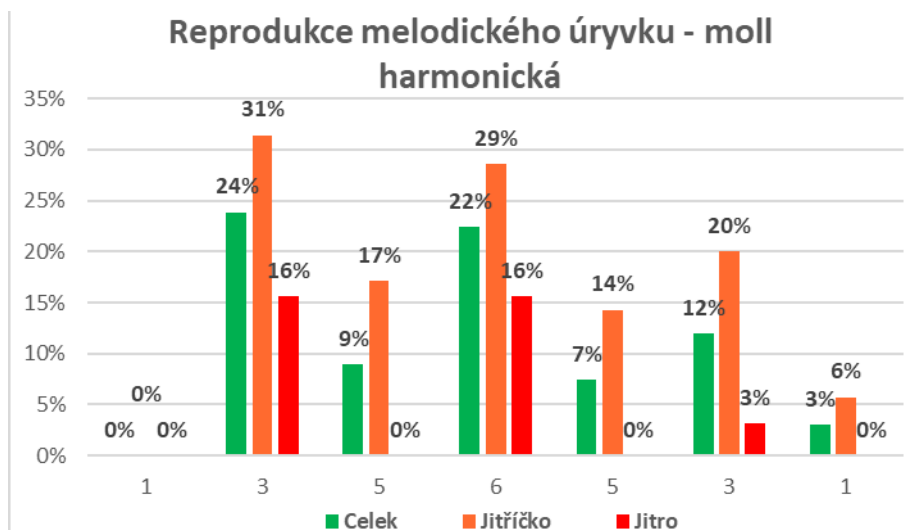

V prvním cvičení bylo k testování vybráno pět opěrných písní: *Dívča, dívča* (2. stupeň), *Pasla som já husku* (7. stupeň), *Oči, černé oči* (4. stupeň), *Ach není tu, není* (6. stupeň) a píseň mollového tónorodu *Dobrou noc, má milá* (5. stupeň). Z předloženého vyhodnocení vyplývá, že nejobtížnější pro zpěváky byl nástup na vedlejší 4. stupeň a na 5. stupeň při využití písně s mollovým tónorodem.

Graf 2 (zdroj: vlastní)

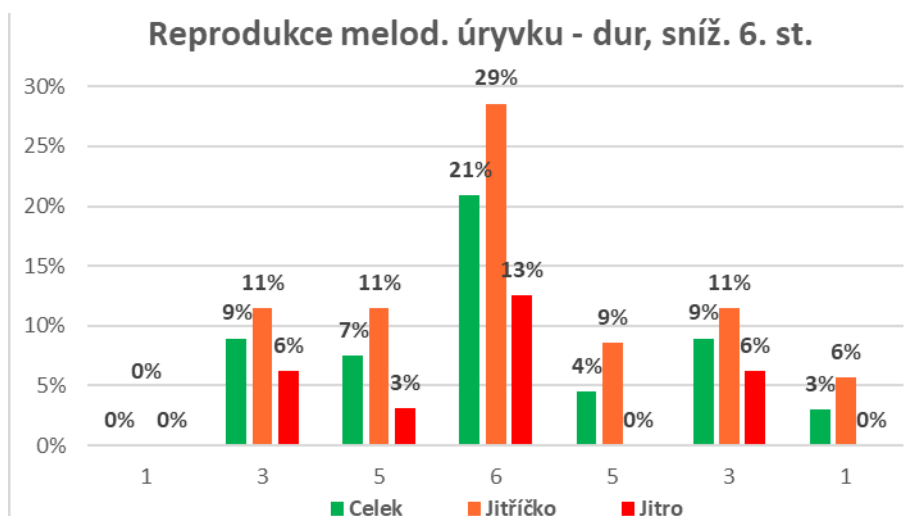

Graf 3 (zdroj: vlastní)

Ve druhém cvičení měly děti za úkol reprodukovat melodický úryvek, který jim byl dvakrát přehráán na klavír. Čísla na ose x (viz Graf 2–4) udávají čísla stupňů. V durovém úryvku (Graf 1) byla chybovost minimální, nejvíce děti chybovaly na vedlejším šestém stupni. V úryvku mollovém (Graf 3) chybovost násobně stoupla, a to nejen na sníženém třetím a šestém stupni, ale promítla se i do intonace základního pátého a prvního (!) stupně. U úryvku v durovém tónorodu se sníženým šestým stupněm (Graf 4) nejen zřetelně vystupuje intonační nejistota u sníženého šestého stupně, ale chybovost je celkově vyšší i u základních stupňů (srov Graf 2).

Graf 4 (zdroj: vlastní)

Tabulka 1 (zdroj: vlastní)⁶

Sestupná řada																						
řada	durová							mollová melodická							mollová aiolská							
stupně	5	4	3	2	1	7	1	5	4	3	2	1	7	1	5	4	3	2	1	7	1	
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
Jitřičko	0	6	6	3	3	3	0	3	3	4	6	9	2	6	6	3	3	1	6	6	4	9
Jitro	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	3	0	0	0	1	3	0	0	4	3
Celek	0	3	3	1	1	1	0	1	1	3	3	4	3	3	3	1	2	3	3	4	5	6

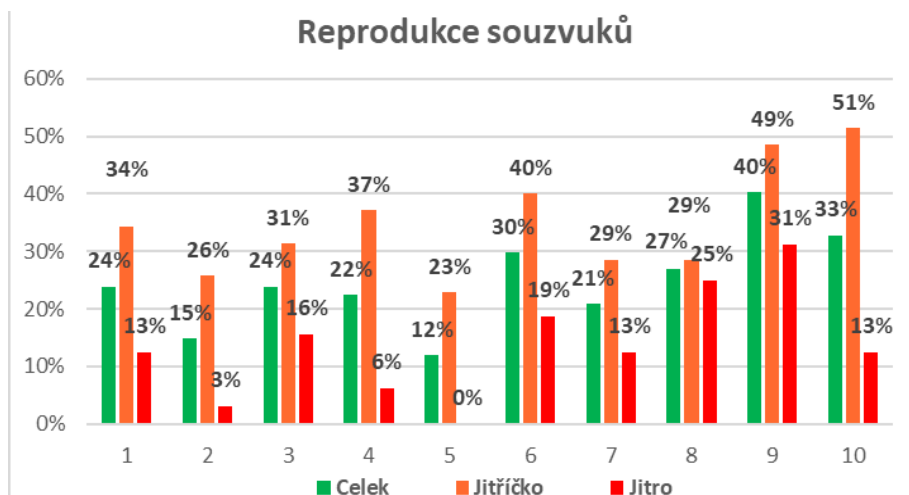
Tabulka 2 (zdroj: vlastní)

Vzestupná řada																								
řada	durová							mollová melodická							dórská									
stupně	1	2	3	4	5	6	5	1	2	3	4	5	6	5	1	2	3	4	5	6	5			
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.		
Jitřičko	0	6	3	3	3	6	6	0	3	1	7	6	9	1	7	3	0	3	4	3	0	6	4	9
Jitro	0	3	3	0	0	0	0	0	2	2	3	3	6	0	0	0	5	9	3	3	2	8	6	
Celek	0	4	3	1	1	3	3	0	1	1	9	4	6	2	1	0	1	5	1	1	4	3	4	7

Třetí cvičení vyžadovalo reprodukci sestupných a vzestupných melodických řad, opět předebraných dvakrát na klavír. Vyhodnocení je zaznamenáno v Tabulce 1 a Tabulce 2. Ze zde uvedeného vyplývá, že v sestupných řadách je chybovost poměrně očekávaně koncentrována na sníženém třetím a sedmém stupni, v řadách vzestupných se pak zpěvákům jednoznačně nejhůře intonovala kombinace sníženého třetího stupně a „tvrdé“ velké sexty v dórském modu.

⁶ Údaje ve všech tabulkách prezentují chybovost udávanou v procentech.

Graf 5 (zdroj: vlastní)

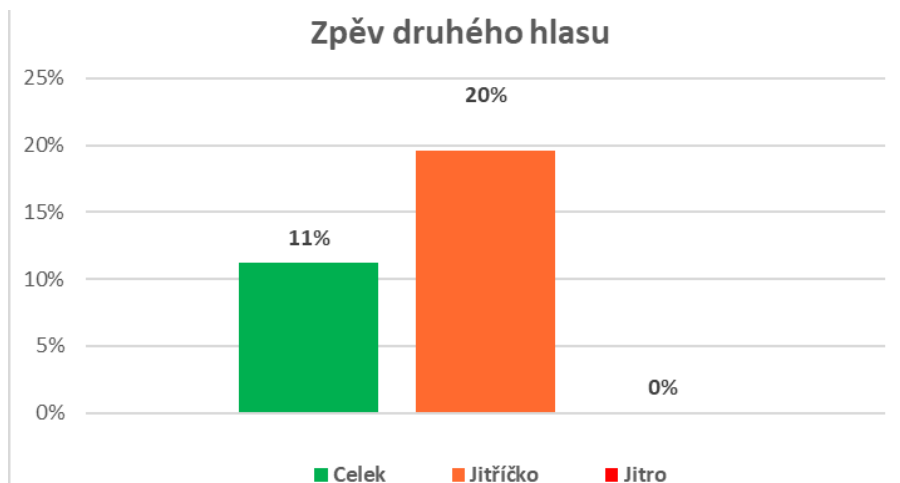

Legenda ke Grafu 5: Na ose x jsou z prostorových důvodů konkrétní souzvuky zastoupeny základními číslovkami. 1 = v. 6, 2 = č. 8, 3 = v. 7, 4 = zv. 4, 5 = č. 5, 6 = v. 3, 7 = durový kvintakord, 8 = mollový sextakord, 9 = durový sextakord, 10 = zmenšený kvintakord.

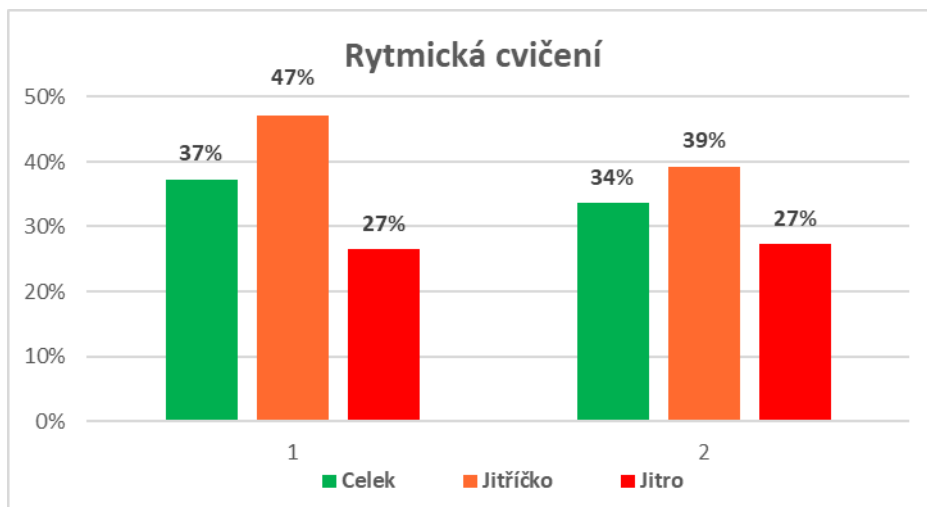
Ve čtvrtém cvičení vyžadujícím reprodukci dvou- a trojzvuků byla chybovost konstantně vysoká. Nedá se sice jednoznačně říci, že by trojzvuky jako celek byly pro zpěváky obtížnější, ale nejtěžšími souzvuky pro ně jednoznačně byly zmenšený kvintakord a poněkud překvapivě i durový (nikoliv mollový) sextakord.

V pátém cvičení bylo úkolem zpěváků k melodii písně zazpívat bez nástrojové opory druhý hlas ve spodní tercii. Pro tento účel byla vybrána známá česká lidová píseň *Pod naším okýnkem*. Zatímco pro starší zpěváky byl tento úkol více než snadný, mladší sboristé se s ním v pětině případů potýkali s obtížemi.

Graf 6 (zdroj: vlastní)

Graf 7 (zdroj: vlastní)

Do testových úloh byla zařazena rovněž dvě rytmičká cvičení. Sboristům byl pokaždé dvakrát předehrán čtyřtaktový úsek ve dvoučtvrtovém taktu, jehož rytmus měli tleskáním zopakovat. V této úloze si děti z obou oddělení vedly jednoznačně nejhůře – celková chybovost byla u obou cvičení více než třetinová.

Tabulka 3 (zdroj: vlastní)

Intonace na čísla stupňů (C dur)												
stupně	8	7	8	5	8.	6	4	5	3	1	6	7
Jitříčko				2		4	4	1			4	
o	6	9	6	6	11	6	0	7	6	3	0	9
Jitro	0		0			3	1				2	
		3		0	3	1	3	3	3	0	5	0
Celk	3		3	1		3	2	1			3	
		6		3	7	9	7	0	4	1	3	4
stupně	8	4	3	2	sp.7	1	3	5	7	8	2	1
Jitříčko												
o	6	4	1	1				1	1			
		3	4	1	11	3	9	1	4	6	3	3
Jitro	0											
		1	3		3	0	3			0	0	0
		9		0				0	6	0	0	0
Celk	3											
		3	9		7	1	6		1			
		1		6				6	0	3	1	1

Tabulka 4 (zdroj: vlastní)

Intonace na čísla stupňů (C dur) – intonováno z notového zápisu																		
stupně	1	3	5	7	8	6	4	5	3	1	6	7	8	4	3	2	sp. 7	1
Jitřičk o				2		5	3	1			3	1		4				
Jitro	0		0			3	3				1		0	2				
Celek	3		3	1		4	2			2		3	3					
		3		2	4	6	1	9	6	1	8	6		4	6	3	7	1

Tabulka 5 (zdroj: vlastní)

Intonace na jména tónů (C dur) – intonováno z číselného zápisu																
stupně	1	3	5	6	7	8	5	3	1	6	4	2	sp.7	3	2	1
Jitřičk o				3	1		4			4	4	2		2	1	
Jitro	0		6	1			6			1	3		0	2		
Celek	1		7	2	1		2			3	3	1	4	2		
		6		5	0	1	5	6	1	0	7	9		8	9	3

Tři závěrečné úlohy byly zaměřeny na intonaci „z listu“ v tónině C dur. V prvním případě se jednalo o intonaci podle vypsání stupňů (Tabulka 3), ve druhém případě o intonaci na čísla stupňů (Tabulka 4), ovšem z notového zápisu, a v případě třetím o intonaci na jména tónů (Tabulka 5), přičemž k dispozici měli zpěváci opět pouze řadu čísel/stupňů.

Zatímco v prvních dvou úlohách svou chybovostí zřetelně vystupují vedlejší stupně, především čtvrtý a šestý (přičemž celková chybovost je výrazně vyšší u intonace z notového zápisu), ve třetí úloze jsou intonační nejistoty rozděleny rovnoměrněji a kulminují ve druhé polovině úlohy, kde více než čtvrtina zpěváků chybovala ve třetím stupni.

Závěr

Z výsledků provedeného průzkumu vyplývá pro Královéhradecký dětský sbor nutnost častějšího zařazování cvičení v mollovém tónorodu a důslednějšího procvičování vedlejších stupňů. Potřebné bude rovněž posilování hudebně teoretického základu i vědomé rozvíjení harmonického, a především rytmického cítění.

Průzkum ovšem zároveň potvrdil efektivitu výuky intonace prováděné sbormistry i hlasovými pedagogy: znatelné rozdíly mezi výsledky zpěváků Jitřička a Jitra jsou samozřejmě dány i věkovým rozdílem, ale především délkou docházky do sboru (vstup do hlavního sboru není podmíněn dosažením určitého věku, nýbrž schopností zazpívat koncertní sborový repertoár), a tedy i

množstvím absolvovaných sborových i individuálních zkoušek, jejichž nedílnou součástí je právě i výuka intonace.

Bibliografie

Andršová, K. (2016). Hudebně pedagogická koncepce Dobroslava Orla v kontextu současné hudební výchovy. In: *Teorie a praxe hudební výchovy IV*. Praha: Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. s. 80–85. ISBN 978-80-7290-875-2.

Štašek, Č. (2000). *Hudebně pěvecký kurs pro dětské pěvecké sbory a jejich přípravná oddělení*. Praha: NIPOS–Národní informační středisko pro kulturu, ISBN 80-7068-145-4.

PhDr. Mgr. Ludmila Kroupová,

Hudební katedra, Pedagogická fakulta
Univerzita Hradec Králové
Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové
ludmila.kroupova@uhk.cz

Ph.D., Mgr. Jiří Skopal, Ph.D.

Hudební katedra, Pedagogická fakulta
Univerzita Hradec Králové
Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové
jiri.skopal@uhk.cz